

Olavsklosterets kirke- ruin i Tønsberg

*Rester av søyler i kirkeskippet.
Foto: Harald Ibenholt©Riksantikvaren*

*Rester av korets sørvegg.
Foto: Sissel Ramstad©Riksantikvaren*

*Inne i Tønsberg og Nøtterøy
bibliotek finnes rester av
klosteret.
Foto: Inger-Marie Aicher Olsrud
©Riksantikvaren*

*Fra utgravningen av kirkeruinen
i 1960-årene.
Foto: Bernt C. Lange©Riksantikvaren*

Olavsklosterets kirkeruin i Tønsberg er den eneste rundkirken fra middelalderen vi kjenner til i Norge. Den er samtidig den største i sitt slag i Norden. Kirken lå opprinnelig i sammenheng med et klosterkompleks. Ruinene av disse bygningene ligger delvis bevart inne i Tønsberg bibliotek, men er i dag atskilt fra kirken av en travel bygata.

Historikk

Olavsklosteret tilhørte Premonstratenserordenen. Ordenens tilstedeværelse i Tønsberg nevnes for første gang i skriftlige kilder i 1191. Selve kirken nevnes for første gang i 1207, da baglerkongen Erling Steinvegg ble gravlagt der. Noen nærmere datering av kirken har vi ikke.

Rundkirkens skip har en diameter på 23 meter og er delt inn i et midtrom og en søylegang med åtte store profilerte pilarer. Mellom ytterveggene og pilarene har det antakelig vært krysshvelv. I øst ligger det runde koret med sin runde apsis. På nordsiden av koret er det et sakristi som også er rundt, med omtrent samme størrelse som koret. I skipet er det fire portaler. Den østlige må antakelig sees i sammenheng med klosteranlegget, og kan ha vært kannikenes egen inngang til kirken. Kirken beholdt i hovedtrekk samme form hele tiden den var i bruk.

Olavsklosteret var blant de rikeste klostrene i landet på 1200-tallet. Likevel gjennomgikk det et gradvis forfall i seinmiddelalderen, og i 1532 ble det sekularisert av kong Fredrik 1. I 1536 brant alle bygningene ned til grunnen, og reformasjonen gjorde gjenoppbygging uaktuelt.

Etter brannen forfalt kirken gradvis, men var i bruk bl.a. som smie, fjøs og grisehus fram til 1800-tallet, da ruinen ble fylt igjen og skjult under bakken.

Tidligere undersøkelser

Den første utgravningen og registreringen av Olavskirken ble utført av arkitekt Håkon Thorsen i 1877-78 i forbindelse med byggearbeider på eiendommen Storgata 19. Etter Thorsens undersøkelser ble ruinens vestre deler fjernet for å gjøre plass til den nye bygningen, og resten av ruinen ble dekket til uten konservering.

I 1926 ble ruinen delvis undersøkt av Gerhard Fischer i forbindelse med et nytt planlagt byggeprosjekt, men byggingen ble avlyst og ruinen ble lagt under jorda igjen.

I 1963 ble eiendommen kjøpt av Tønsberg Sparebank, som ønsket å bevare ruinen. Det ble gjennomført arkeologiske utgravninger under ledelse av Bernt C. Lange. Etter utgravningen ble nedraste deler av murverket delvis rekonstruert og hele ruinen ble konserverert. Området omkring ruinen ble bearbeidet slik at det framsto som en park.

Det ble gjort utfyllende arkeologiske undersøkelser og mindre konserveringsarbeider på ruinen i 1969-70. Samtidig ble det lagt markeringer i bakken som viser de delene av murene som ikke er synlige, og noen av gravene som ble funnet inne i kirken.

Siden 1970 er det gjort mindre konserveringsarbeider på ruinen flere ganger, men det er ikke gjennomført et helhetlig vedlikehold, noe ruinen i dag bærer sterkt preg av.

Tilstandsanalyse, skjøtselsplan og konservering

I de siste årene har ruinens tekniske tilstand blitt forverret. Riksantikvaren utarbeidet derfor i 2005 en tilstandsanalyse og skjøtselsplan som skal legges til grunn for valg av konserveringsstrategi og framtidig vedlikehold av ruinen og dens omgivelser. Konserveringsarbeidet starter høsten 2006. Fjerning av vegetasjon og utrensing av ødelagte sementfuger på den nordlige delen av ruinen er første etappe. Et midlertidig overbygg blir satt opp slik at murverket kan tørke før murearbeidet settes i gang våren 2007. Arbeidet kommer til å pågå i minimum tre år, og er et samarbeidsprosjekt mellom Riksantikvaren og Tønsberg kommune.